

**Mlada
Sodobnost**

Ivana Zajc

Igor Karlovšek: Pobeg.

Ilustrirala Marina Gabor.

Dob: Založba Miš (Ognjeno pleme), 2019.



Zgodba, ki jo izriše mladinsko prozno delo *Pobeg*, je postavljena v vsakdan slovanskih plemen v času njihovega preseljevanja konec 6. stoletja. Življenje likov, ki se gibajo po gozdu, po zemljankah, snegu in jamah, usmerjajo tedanja božanstva. Knjiga snovno natančno razgrinja znano dediščino obdobja naseljevanja slovanskih ljudstev, hkrati pa si dovoli, da mestoma domišljjsko interpretira način razmišljanja in življenja tedanjih ljudi. Gre za prvi del zbirke *Ognjeno pleme*, v kateri sta doslej izšla še dva dela, drugi del je avtor naslovil *V ujetništvu*, tretji nosi naslov *Zmage in porazi*, napovedana pa sta še dva dela. V središču zgodbe so Slovani, ki se selijo vsakih pet let, da bi pridobili rodovitno zemljo za polja žitaric, ki jih gojijo. Ob tem požigajo rastje na novih zemljiščih, nato pa njive, ki so jih na ta način pridobili, obdelujejo, dokler se ne iztrošijo. V dokaj umirjenem vsakodnevnem vrvežu med druženjem, lovom, pripravljanjem hrane in slovanskimi običaji osrednji liki knjige Igorja Karlovška izrazito izstopajo. Gre za pripadnike iste družine, ki so si po eni strani podobni, po drugi strani pa pisatelj učinkovito izriše njihove močne značaje, ki jih odlikava že premišljen izbor imen.

Liki prvega dela te pustolovske zbirke spadajo med junaške tipe literarnih oseb, saj so neustrašni voditelji, ki premikajo meje svojega okolja

in se s svojimi močnimi osebnostnimi lastnostmi zoperstavljajo težavam. Spoznamo vojskovodjo Ognjena, ki je izjemno nadarjen, bister in preudaren vodja slovanskih sil; z drznimi prijemi ter premišljenim vojskovanjem nenehno krepi svoje vrste, ki se vztrajno pomikajo proti zahodu. Njegova hči Ajda je lepotica s črnimi očmi, iz katerih se kar bliska. Neustrašna, odločna in iznajdljiva zdravilka včasih s pomočjo halucinogenih gob dostopa do prastarih spominov in znanja o zdravilnih učinkovinah. Njena polsestra Mila, svetlolasa lepotica, s svojo milino vpliva na ljudi, pa tudi na živali, ki jih že skoraj čudežno pritegne, da ji sledijo. Osrednji liki so drugačni od svoje okolice, upajo si razmišljati in ravnati drugače kot ostali Slovani. Pripoved po eni strani spremlja Ognjenove vojaške zmage in postopno nastajanje njegove močne vojske, vzporedno pa sledi poti njegovih otrok. Ta pot zasede večino naracije, medtem ko je dogajanje okrog Ognjena nekoliko premalo razčlenjeno, zato osebnost vojskovodje spoznamo manj podrobno kot značaje drugih osrednjih literarnih oseb. Ognjen je v svojih vojaških posegih na zahodu neverjetno uspešen, a slovanske staroste, ki vztrajajo pri ustaljenem načinu življenja na vzhodu, zahtevajo, da se vrne. Trmasti vojskovodja jih ne uboga, zato se zarotijo proti njegovim otrokom, ki morajo v beg. Prav to potovanje je okostje zgodbe, ki Ajdo, Milo in njune tri mlajše brate – živahne ter nadobudne trojčke, ki vihtijo prače, loke in meče – spremlja na poti po prostranih gozdovih ter prej neznanih slovanskih naselbinah. Z njimi gre tudi babica Rada, ki prevzame materinsko vlogo in skrbi za otroke, vse dokler se hudo ne poškoduje in morajo zanjo skrbeti oni.

Dogajanje je dinamično, večkrat se zgosti v slikovitih vojaških spopadih ali bojih z divjimi zvermi – tedaj je hitro, pripovedni glas ga učinkovito izriše v nekaj zamahih. Spet drugič se naracija umiri, zgodba se za hip ustavi v notranjosti likov, ki tehtajo svoje odločitve. Tako spremljamo njihovo odraščanje in globlje spoznavamo njihovo duševnost. Pripovedni tok mestoma prekinejo prepričljivi dialogi, ki podpirajo vživljanje bralca v posebej napete trenutke. Mladostni liki so postavljeni pred izjemno težke življenjske preizkušnje, odločajo se hitro, a preudarno, vendar se tudi oni kdaj zmotijo in delajo napake, so otročji, trmasti ali nepazljivi, zaradi česar kot literarne osebe delujejo prepričljivo. Zanimivo je spremljati dinamiko med njimi, ko se prepirajo, ravsajo, skušajo prevzeti nadzor nad drugimi in si povedo vse, kar si mislijo, hkrati pa se imajo neizmerno radi.

To mladinsko književno besedilo v času sodobnega individualizma prikaže pomen skupnosti. Literarne osebe so neposredno odvisne druga od druge, skupaj tvorijo mlado pleme ljudi – nekaj časa sta z njimi tudi

udomačena volkova –, ki so med sabo izjemno različni, pa vendar delujejo kot celota, so strpni in potrpežljivi. V mrzli zimi, na begu v tujih deželah pridejo na dan njihove notranje ovire, predvsem pa knjiga izpostavi pogum, ki jih poganja na njihovi poti. Pomembno je tudi, da dobijo v tej junaški zgodbi ključno vlogo ženski liki, ki so primer v slovenski književnosti redkih samozavestnih, neomajnih žensk, ki spreminjajo svet okrog sebe. Babica Rada je ostarela matriarhinja, ki po sili razmer prevzame vodstvo v begu, Mila je na videz nežno dekle, ampak kaže izjemno notranjo moč, karizmo in trmo, kar so tudi značajske lastnosti njene sestre Ajde, ki jo odlikujeta še trdnost in posebna zrelost. Gre za ženske, ki jih ni strah, ki se suvereno odločajo, ki prevzemajo vodstvo, iščejo hrano, primejo za orožje in se ne pustijo ujeti.

Še ena izstopajoča dimenzija zgodbe so različni trki med svetom ljudi in živali, ki izhajajo iz časovno-prostorske umestitve zgodbe v plemensko ureditev slovanskih ljudstev, ki so živela v neposredni povezavi z naravo in živalmi. Delo namreč opisuje lov, med drugim prikazuje tudi trenutke, ko se ljudje in živali bojujejo za kose hrane. Govori o živalih kot plenu, ki ljudi greje v mrzlih zimah, pri čemer zelo neposredno opisuje, kako liki zasledujejo ptice in srnjad, jih na različne načine uplenijo ter jih uporabijo za hrano in obleko. Brezkompromisno surovi in realistični so tudi opisi bojev med divjimi zvermi ter človekom, po drugi strani pa lahko v knjigi zasledimo primere, ko ljudje in živali sodelujejo. Volkulja, s katero se je kljub neodobravanju babice družila Mila, je raztrgala medveda in se v neizprosni boju žrtvovala za svoja mladiča, pa tudi za ljudi, ki jih je vzljubila. Delo tako učinkovito in neposredno prikazuje kompleksnost odnosov med človeškim in živalskim svetom, ki jih nikakor ne olepšuje.

Kvaliteta knjige je tudi njena neposrednost v trenutkih, ko prikazuje vojno, ki nikakor ni olepšana. Boji so po eni strani predstavljeni kot niz Ognjenovih uspehov, a pripoved ne spregleda žrtev – vojakov, pa tudi žensk in otrok –, ki jih vojna vihra pušča za sabo. Kljub pozitivnim značajskim lastnostim Ognjen v tej knjigi ni predstavljen kot idealni junak. V času krutih bojev proti germanskim plemenom ga denimo prevzema jeza, ko se spomni, koliko ljudi na slovanski strani je umrlo v boju, zato se želi nasprotnikom maščevati.

Ključni motiv je tudi zdravljenje ran, čemur se s svojimi izjemnimi sposobnostmi posveča Ajda. Čeprav v tej knjigi nastopajo liki z izrazito junaškimi potezami, nikakor niso neranljivi, njihove poškodbe pa se ne zacelijo s čudežno hitrostjo. Obratno: tudi oni se v bojih z živalmi in ljudmi ranijo in pripoved se natančneje posveti prav procesom celjenja različnih

poškodb. Bralec jih – recimo prek podrobnih opisov šivanja odprtih ran, njihovega čiščenja in posebnih pripravkov, ki naj bi pomagali pri njihovem celjenju – skupaj z liki opazuje in razmišlja o njih. Zaradi ran, ki jih onemogočajo ali jih skušajo zaceliti, so literarne osebe prepričljivejše, *ranljive*, njihovo okrevanje pa je vselej počasen proces ter ranjencu in skupnosti, ki skrbi zanj, prinaša spremembe.

Junaške zgodbe so v določenem starostnem obdobju, preden bralec preide v zrelejšo stopnjo književno-bralnega dozorevanja in spozna večpomenskost književnosti, nujen del razvoja literarnega branja. Prav zaradi zmožnosti, da prikaže različne vidike, različne poglede na isto stvar, je literatura kot medij neusahljiv navdih. *Pobeg* gotovo korenini v herojskih zgodbah, ki pa jih mestoma presega. Prav zaradi opisanih potez, s katerimi delo izstopi iz okvira junaške naracije, ki like slika črno-belo in opeva le en vidik zgodbe, ta pripoved bralcu ponudi nekaj več. Spodbuja ga, da razmišlja o življenju in smrti, o bratstvu, hrani, smislu vojne, o pomenu kakršnega koli človekovega delovanja, obenem pa bralec lahko uživa v privlačno zgrajeni in berljivi zgodbi.